

ÎNCETAREA PROCESULUI PENAL ÎN ȘEDINȚA DE JUDECATĂ (PARTEA I)

TERMINATION OF THE CRIMINAL PROCESS IN THE COURT SESSION (PART I)

CZU: 343.123.3:343.13/.15

<https://doi.org/10.59295/spd2024j.75>

Sanda ȚONCU,
ORCID: 0000-0002-8381-0484
e-mail: sanda.toncu@yahoo.com
Universitatea de Stat din Moldova

***Summary.** Termination of criminal proceedings is a multidimensional phenomenon, and in the theory of Moldovan criminal procedural law it is analyzed from various angles: in the sense of a procedural act, one of the forms of termination of criminal prosecution, as a legal fact, as a procedural guarantee against unjustified criminal prosecution and as an institution legally independent. A high-quality judicial process will inevitably lead to either a conviction, an acquittal, or a termination. Stopping the criminal process against someone who has been wrongly accused is no less important than identifying and exposing the person who actually committed the crime. The innocent must be protected at all costs from unnecessary accusations, rehabilitated before the society with restoration of reputation and the guilty must be found, prosecuted and punished according to the sections of the law.*

***Keywords:** termination of criminal process, grounds for termination, criminal procedure, the sentence of termination.*

INTRODUCERE

Încetarea procesului penal este un fenomen multidimensional, iar în teoria dreptului procesual penal moldovenesc este analizată din diverse unghiuri: în sensul unui act procedural, una dintre formele de încetare a urmăririi penale, ca fapt juridic, ca garanție procesuală împotriva urmăririi penale nejustificate și ca instituție juridic independentă.

O procedură judiciară de înaltă calitate va duce în mod inevitabil fie la o condamnare, fie la a achitare, fie la o încetare. Încetarea procesului penal împotriva unei persoane care a fost acuzată în mod greșit nu este mai puțin importantă decât identificarea și demascarea persoanei care a comis efectiv infracțiunea. Nevinovatul trebuie protejat cu orice preț de acuzațiile inutile, reabilitat în fața societății cu restabilirea reputației, iar vinovatul trebuie găsit, urmărit penal și pedepsit conform secțiunilor legii.

În acest sens, cadrul legal autohton, instituie în art. 1 alin. (3) din Codul de procedură penală, cu titlu de obligație în cursul procesului penal a organelor de urmărire penală și a instanțelor judecătorești, să activeze în așa mod încât nici o persoană să nu fie neînțemeiat bănuită, învinuită sau condamnată și ca nici o persoană să nu fie supusă în mod

arbitrar sau fără necesitate măsurilor procesuale de constrângere ori să nu fie victima încălcării altor drepturi fundamentale.

MATERIALE ȘI METODE

Metodologia cercetării științifice se întemeiază pe metoda dialectico-materialistă, din care derivă și alte metode particulare, utilizate în cercetarea științifică realizată: istorică, logico-juridică, logico-formală, comparativă, gramaticală, precum și observarea, descrierea, modelarea, etc.

În procesul de elaborare a articolului au fost aplicate acte normative naționale și internaționale în vigoare, s-a pus accentul pe prevederile Codului de procedură penală, pe doctrina procesual-penală. Nu în ultimul rând s-a ținut cont și de prevederile Hotărârilor Curții Constituționale a RM, de cele ale Plenului Curții Supreme de Justiție.

REZULTATE ȘI DISCUȚII

Încetarea procesului penal în ședința de judecată este una dintre formele de încetare a procesului, care constă în pronunțarea unei sentințe de încetare conform temeiurilor prevăzute la art. 332 din Codul de procedură penală.

Astfel, în corespundere cu prevederile art. 332 alin. (1) din Codul de procedură penală, în cazul în care, pe parcursul judecării cauzei, se constată vreunul din temeiurile prevăzute în art. 275 pct. 5) - 9), 285 alin. (2), precum și în cazurile prevăzute în art. 53 - 60 din Codul penal, instanța, prin sentință motivată, încetează procesul penal în cauza respectivă.

În continuare vom analiza temeiurile indicate supra, cu trimitere la cadrul legal aplicabil.

➤ **a intervenit decesul făptuitorului;**

În cazul în care, pe parcursul judecării cauzei, a intervenit decesul făptuitorului, instanța, prin sentință motivată, încetează procesul penal în cauza respectivă. Înainte de a stabili existența acestui temei, este necesară acumularea probelor săvârșirii unei infracțiuni de către defunct, precum și a absenței complicilor în viață supuși răspunderii penale. Faptul decesului este confirmat de o copie a certificatului de deces, legalizat în modul prevăzut de lege.

Reieșind din prevederile cadrului legal, acest temei este unul de nereabilitare și din aceste considerente se aplică doar dacă probele acumulate dovedesc vinovăția inculpatului, or în cazul în care acest lucru nu este stabilit cu certitudine, temeiul nu este aplicabil.

În acest sens vom reține prevederile, art. 64 alin. (2) pct. 23) din Codul de procedură penală, potrivit cărora bănuitul are dreptul să fie reabilitat în cazul în care bănuiala nu a fost confirmată, subsidiar, potrivit reglementărilor art. 66 alin. (3) din legea citată, în cazul în care învinuirea nu a fost confirmată, învinuitul sau, după caz, inculpatul are dreptul la reabilitare.

Suplimentar, este important de reținut, că în cazul în care inculpatul a decedat și a fost depusă o cerere de reabilitare din partea rudelor sau a altor persoane, procesul penal continuă, cu participarea obligatorie a apărătorului.

- **lipsește plângerea victimei în cazurile în care urmărirea penală începe numai în baza plângerii acesteia sau plângerea prealabilă a fost retrasă; a fost încheiată o tranzacție în cadrul procesului de mediere sau părțile s-au împăcat - în cazurile în care urmărirea penală poate fi pornită numai în baza plângerii prelabile sau legea penală permite împăcarea;**

În cazul în care, pe parcursul judecării cauzei, a intervenit una din situațiile reținute supra, instanța, prin sentință motivată, încetează procesul penal în cauza respectivă.

În acest sens vom indica, că potrivit prevederilor art. 276 alin. (1) din Codul de procedură penală, urmărirea penală se pornește numai în baza plângerii prelabile a victimei în cazul infracțiunilor prevăzute în articolele: 152 alin. (1), 155, 157, 161, 177, 179 alin. (1) și (2), 193, 194, 197 alin. (1), 204 și 246¹ din Codul penal, precum și al furtului avutului proprietarului săvârșit de minor, de soț, rude, în paguba tutorelui, ori de persoana care locuiește împreună cu victima sau este găzduită de aceasta.

Prin derogare de la prevederile alin. (1), urmărirea penală se pornește în lipsa plângerii victimei dacă infracțiunea prevăzută la art. 152 alin. (1) sau la art. 155 din Codul penal a fost săvârșită în locurile de detenție.

Urmează de menționat, cu referire la acest temei de încetare, că în cazul în care, în urma infracțiunii, au pătimit mai multe persoane, pornirea urmăririi penale se face chiar dacă plângerea prealabilă se înaintează doar de către una din victime, iar dacă la comiterea unei infracțiuni au participat mai mulți făptuitori, chiar dacă plângerea prealabilă a fost depusă numai în privința unuia din făptuitori, urmărirea penală se efectuează în privința tuturor făptuitorilor.

Subsidiar vom relata, că dacă victima care figurează într-un proces privitor la o infracțiune prevăzută în alin. (1) art. 276 din Codul de procedură penală, din cauza incapacității sau a capacității de exercițiu limitate, a stării de neputință sau a dependenței față de bănuț sau din alte motive nu este în stare să-și apere drepturile și interesele legitime, procurorul pornește urmărirea penală chiar dacă victima nu a depus plângere.

Suplimentar, este important de exterioriza, că la împăcarea părții vătămate cu inculpatul în cazurile menționate supra, urmărirea penală încetează. Împăcarea este personală și produce efect doar dacă intervine până la rămânerea definitivă a hotărârii judecătorești.

Subsecvent, consemnăm, că pentru persoanele incapabile, împăcarea se poate face numai de reprezentanții lor legali, iar persoanele cu capacitate de exercițiu limitată se pot împăca cu încuviințarea reprezentanților lor legali. Împăcarea poate avea loc și în cazul în care urmărirea penală a fost pornită de către procuror din oficiu. La fel, împăcarea părților poate avea loc și prin aplicarea medierii conform Legii cu privire la mediere.

- **în privința unei persoane există o hotărâre judecătorească definitivă în legătură cu aceeași acuzație sau prin care s-a constatat imposibilitatea urmăririi penale pe aceleași temeiuri;**

- **în privința unei persoane există o hotărâre neanulată de neîncepere a urmării penale, de scoatere de sub urmărire penală, de încetare a urmării penale sau de clasare a procesului penal pe aceleași acuzații;**

Având în vedere, că temeiurile indicate au același substrat, diferența fiind creată doar de actul existent anterior intervenirii situației, vom analiza acestea împreună.

Cu privire la prima procedură, este necesar ca aceasta să se fi încheiat cu o hotărâre definitivă, prin care să se fi pronunțat achitarea sau condamnarea inculpatului, ori, eventual, încetarea procesului penal. Reluând considerentele Raportului explicativ privind Protocolul 7 al Convenției, CtEDO a reținut că art. 4 din Protocolul 7 are drept scop împiedicarea repetării procedurilor penale închise în mod definitiv (CtEDO, *Franz Fischer c. Austriei*).

Instanța europeană consideră că o decizie este definitivă atunci când este irevocabilă, adică nu este susceptibilă de căi ordinare de atac sau părțile au epuizat aceste căi sau au lăsat să se împlinească termenul necesar pentru exercitarea lor (CtEDO, *Horciag c. României*, cererea nr. 70982/01, decizia din 15 martie 2005).

Totodată, fiind chemată să se pronunțe asupra semnificației „hotărâre definitivă” din art. 54 al Convenției de punere în Aplicare a Acordului Schengen (CAAS), CJUE (Curtea de Justiție a Uniunii Europene) a statuat că decizia trebuie să fie definitivă și obligatorie în sensul dreptului național al statului contractant, ale cărui autorități au adoptat-o, și să se asigure că decizia respectivă conferă, în acest stat, protecția acordată în temeiul principiului non bis in idem (CJUE, *Turansky, C-491/07*, hotărârea din 22 decembrie 2008, § 35).

În corespundere cu prevederile art. 466 alin. (2) din Codul de procedură penală, hotărârea primei instanțe rămâne definitivă:

- 1) la data pronunțării, când hotărârea nu este supusă apelului și nici recursului;
- 2) la data expirării termenului de apel:
 - a) când nu s-a declarat apel în termen;
 - b) când apelul declarat a fost retras înăuntrul termenului stabilit;
- 3) la data retragerii apelului și încetării procedurii de apel, dacă aceasta s-a produs după expirarea termenului de apel;
- 4) la data expirării termenului de recurs, în cazul hotărârilor nesupuse apelului sau dacă apelul a fost respins:
 - a) când nu s-a declarat recurs în termen;
 - b) când recursul declarat a fost retras înăuntrul termenului stabilit;
- 5) la data retragerii recursului declarat împotriva hotărârilor menționate la pct. 4) și încetării procedurii de recurs, dacă aceasta s-a produs după expirarea termenului de recurs;
- 6) la data pronunțării hotărârii prin care s-a respins recursul declarat împotriva hotărârilor menționate la pct. 4).

Subsecvent, potrivit alin. (3) din articolul citat, hotărârile instanței de apel rămân definitive la data pronunțării deciziei în apel, iar hotărârea instanței de recurs împotriva

hotărârii pe cauzele pentru care legea nu prevede calea de atac apelul rămâne definitivă, la data pronunțării acesteia, dacă:

- 1) recursul a fost admis și procesul a luat sfârșit în instanța de recurs, fără rejudecare;
- 2) cauza a fost rejudecată de către instanța de recurs, după admiterea recursului;
- 3) cuprinde obligarea la plata cheltuielilor judiciare, în cazul respingerii recursului.

Subsidiar, legiuitorul moldav expres a prevăzut la art. 22 alin. (2) din Codul de procedură penală, că Hotărârea judecătorească definitivă împiedică pornirea sau continuarea procesului penal în privința aceleiași persoane pentru aceeași faptă, cu excepția cazurilor când fapte noi ori recent descoperite sau un viciu fundamental în cadrul procedurii precedente au afectat hotărârea respectivă. Subsecvent, potrivit dispozițiilor alin. (3) din articolul citat, ordonanțele procurorului de încetare a urmăririi penale, de scoatere a persoanei de sub urmărire penală și/sau de clasare a cauzei ori de refuz în pornirea urmăririi penale împiedică pornirea sau continuarea procesului penal în privința aceleiași persoane pentru aceeași faptă, cu excepția cazurilor când aceste ordonanțe au fost anulate.

Principiul constituțional de a nu fi urmărit, judecat sau pedepsit de mai multe ori pentru aceeași faptă impune în linii mari autorităților publice competente nu numai interdicția de a judeca repetat persoana, dar și interdicția de a urmări de mai multe ori persoana pentru aceeași faptă. În practică, ultima interdicție trezește cele mai multe controverse, deoarece, în materie penală, puțini înțeleg că acest principiu se aplică și în cazul când persoana a fost supusă unei urmăriri ce nu a condus la condamnare.

Curtea Constituțională, conferind acestui principiu o conotație constituțională, relevă că el se aplică numai atunci când s-a emis un act cu caracter definitiv, fie că este vorba de o ordonanță de încetare a urmăririi penale, fie de o sentință de acuzare sau achitare. În cazul în care actul poate fi atacat prin căile ordinare de atac, regula *non bis in idem* nu se aplică .

CONCLUZII

Este de reținut, că actualmente, lacunele multiple ale legii de procedură penală vizând procedura de încetare a procesului penal în ședința de judecată prevăzută la art. 332 din Codul de procedură penală nu sunt înlăturate, iar modificările legislative adoptate în ultimii ani sunt insuficiente, lipsite de raționamente juridice și întârziate.

Generalizând, vom reține, că concomitent cu încetarea procesului penal, instanța decide inclusiv și asupra următoarelor chestiuni:

1. revocarea măsurii preventive și a altor măsuri procesuale în modul prevăzut de lege;
2. restituirea cauțiunii în cazurile și în modul prevăzut de lege;
3. aplicarea măsurilor de siguranță;
4. încasarea cheltuielilor judiciare sau alte acțiuni prevăzute de lege.

Sentiința de încetare a procesului penal poate fi atacată cu apel sau, după caz, cu recurs în instanța ierarhic superioară, în modul prevăzut de Codul de procedură penală.

REFERINȚE

1. Codul de procedură penală al Republicii Moldova: nr. 122-XV din 14 martie 2003. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2003, nr. 104-110/447, pp. 4-208; republicat În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2013, nr. 248-251/699, pp. 3-120.
2. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție „Privind sentința judecătorească”, nr. 5 din 19.06.2006. [online]. [Accesat 08.07.2024]. În: http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=152
3. Hotărârea Curții Constituționale asupra excepției de neconstituționalitate a prevederilor alin. (6) art. 63 din Codul de procedură penală, nr. 26 din 23.11.2010. [online]. [Accesat 08.07.2024]. În: <https://constcourt.md/ccdocview.php?tip=hotariri&docid=47&l=ro>
4. Decizia nr. 63 din 11.06.2020 de inadmisibilitate a sesizării nr. 39g/2020 privind excepția de neconstituționalitate a unor dispoziții din articolele 332 alin. (2) și 391 alin. (2) din Codul de procedură penală (încetarea procesului penal atunci când fapta constituie o contravenție și soluționarea cauzei conform prevederilor Codului contravențional) [online]. [Accesat 08.07.2024]. În: <https://www.constcourt.md/ccdocview.php?tip=decizii&docid=811&l=ro>
5. Hotărârea CJUE în cauza *Turansky*, C-491/07, 22 decembrie 2008. [online]. [Accesat 08.07.2024]. În: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX%3A62007CJ0491>
6. Cauza *Horgiag contra României* - Non bis in idem. Domeniul de incidență. [online] [Accesat 08.07.2024]. În: <https://legeaz.net/hotarari-cedo/horgiag-contra-romaniei-x6l>
7. Valeriu BODEAN. *Aspecte teoretice și practice ale reluării urmăririi penale*. Teza de doctor în drept. Chișinău, 2024. [online]. [Accesat 08.07.2024]. În: <https://www.anacec.md/ro/technical-staff/evaluations/> / <https://anacec.md/files/Bodean-teza.pdf>